Babol Univ Med Sci

Short Communication

Caspian Journal of Scientometrics. 2018; 5(1): 39-44

DOI: 10.22088/cjs.5.1.39

Status of using institutional repositories in Iranian higher education centers: A short communication

Dastani M (PhD) [1, 2*]

1. PhD Student in Knowledge and Information Science, Payame Noor University, Tehran, Iran.
2. Vice chancellor for research and technology, Gonabad University of Medical Sciences, Gonabad, Iran.

Corresponding Author:

Meisam Dastani

Next to the Asian Road, Deputy for Research, Gonabad University of Medical Sciences, Gonabad, Iran.

P.Code: 9691793718

Email: mdastani@gmu.ac.ir

Abstract

Background and aim: Institutional repositories are digital archives to collect, manage, disseminate and preserve the scientific resources. The aim of this study was to investigate the status of using institutional repositories in different higher education centers of Iran.

Material and methods: In this survey study, OpenDOAR and ROAR directories were used to extract the Iranian's institutional repositories as well as the Ranking Web of World Repositories website were applied to assess the rank of institutional repositories.

Findings: The findings showed that 17 organizational institutional repositories were active in Iran's scientific centers, of these, 13, 3 and 1 institutional repositories were used Eprints and Dspce and Green Stone softwares. Moreover, none of Iranian institutional repositories has been included in the webometric ranking.

Conclusion: The use of institutional repositories in Iran's universities has been growing, but it is very low compared to the number of Iranian academic and research centers.

Keywords: **Institutional repositories, open access, Scientific Centers, Academic Centers**

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-23]

[DOR: 20.1001.1.24234710.1397.5.1.4.2]

[DOI: 10.22088/cjs.5.1.39]

مجله علم سنجی کاسپین
Caspian Journal of Scientometrics

دانشگاه علوم پزشکی بابل، مجله علم سنجی کاسپین
سال پنجم، شماره اول، بهار و تابستان ۹۷، صفحه ٤٤-۳۹

Short Communication
DOI: 10.22088/cjs.5.1.39

وضعیت استفاده از مخازن سازمانی در مراکز آموزش عالی ایران: یک گزارش کوتاه

میثم داستانی (PhD student)[۱و۲*]

۱. دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش شناسی (بازیابی اطلاعات و دانش)، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
۲. معاونت تحقیقات و فناوری، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گناباد، گناباد، ایران.

***نویسنده مسئول:**
میثم داستانی
گناباد، حاشیه جاده آسیایی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گناباد، معاونت تحقیقات و فناوری.
کد پستی: ۹۶۹۱۷۹۳۷۱۸
Email: mdastani@gmu.ac.ir

چکیده

سابقه و هدف: مخازن سازمانی مجموعه‌های دیجیتالی هستند که جهت جمع‌آوری، مدیریت، انتشار و حفاظت منابع علمی استفاده می‌شود. این پژوهش به منظور بررسی وضعیت استفاده از مخازن سازمانی در مراکز آموزش عالی ایران انجام شده است.

مواد و روش‌ها: این مطالعه از نوع پیمایشی بوده است، جهت استخراج لیست مخازن سازمانی ایران از فهرست OpenDOAR و ROAR استفاده شده است و همچنین برای بدست آوردن رتبه مخازن سازمانی به وب‌سایت رتبه‌بندی جهانی مخازن سازمانی مراجعه گردید.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان می‌دهد تعداد ۱۷ مخزن سازمانی در مراکز علمی ایران فعال می‌باشند که از این تعداد ۱۳ مخزن سازمانی از نرم‌افزار Eprints، سه مخزن از نرم‌افزار Dspce و یک مخزن هم از نرم‌افزار Green Stone استفاده نموده‌اند. همچنین هیچ کدام از مخازن سازمانی ایران در رتبه‌بندی وب سنجی لحاظ نشده‌اند.

نتیجه‌گیری: میزان استفاده از مخازن سازمانی در مراکز دانشگاهی ایران رو به رشد بوده است ولی نسبت به تعداد مراکز علمی و دانشگاهی ایران بسیار ناچیز است.

واژگان کلیدی: **مخازن سازمانی، دسترسی آزاد، مراکز علمی، مراکز دانشگاهی**

مقدمه

امروزه یکی از وظایف مهم دانشگاه‌ها، انجام پژوهش و تولید دانش است. دانش تولید شده توسط دانشگاه‌ها ارزش افزوده داشته و برای آنها موجب کسب افتخار و اعتبار می‌گردد (۲-۱).

مدیریت این اطلاعات و دانش در دانشگاه‌ها یکی از چالش‌های دهۀ اخیر برای مدیران دانشگاهی بوده است و دانشگاه بنا به مأموریتش نمی‌تواند نسبت به پژوهش‌هایی که توسط اعضای هیات علمی و پژوهشگرانش صورت می‌گیرد، بی‌توجه باشد. از این رو، ضروری است که پژوهش‌ها و دانش تولید شده توسط پژوهشگران دانشگاه مدیریت، اشاعه و دسترس‌پذیر شوند. مخازن سازمانی به عنوان یکی از ابزارها و محمل‌های نوین نشر علمی هستند (۳).

مخازن سازمانی سیستم‌های آرشیو آنلاین هستند که توسط دانشگاه‌ها و موسسات تحقیقاتی ارائه شده‌اند تا بتوانند انواع تحقیقات علمی پژوهشگران، از جمله استادان و دانشجویان را ذخیره، انتشار و حفظ نمایند (۴). محتوای ذخیره شده مخازن سازمانی آموزش عالی شامل پایان‌نامه‌ها، مقالات مجلات، مقالات کنفرانس و سایر مقالات علمی است. مخازن سازمانی یک کانال مهم برای ایجاد دسترسی آزاد به منابع دانشگاهی ایجاد می‌کنند (۵).

مخازن سازمانی همچنین به عنوان کتابخانه‌های دیجیتالی مورد نیاز محققان در جستجوی منابع برای کمک به جامعه علمی در توسعه دانش عمل می‌کند (۶). بر این اساس، دانشگاه‌ها می‌توانند با استفاده از مخازن سازمانی، به مأموریت خود، یعنی تولید دانش از طریق پژوهش، تحقق بخشند و با مدیریت اطلاعات منابع تولید شده در دانشگاه، به دسترس پذیر ساختن اطلاعات گردآوری شده بپردازند (۷). از جمله نرم-افزارهای استاندارد و منبع باز مخازن سازمانی که توسط دانشگاه‌های مختلف در سراسر جهان استفاده می‌شوند می‌توان نرم‌افزارهای CDSware، Dspace، Eprints، Fedora و Green Stone را نام برد (۳).

مطالعات مختلفی در حوزه مخازن سازمانی انجام شده است تا تصویر روشنی را از وضعیت مخازن سازمانی در کشورهای مختلفی مانند آمریکا (۹-۸)، اروپا (۱۰)، استرالیا (۱۱)، هند (۱۳-۱۲)، ژاپن (۱۴)، چین (۱۵)، تایوان (۱۶)، مالزی (۱۷) و اندونزی (۱۸) نشان دهد. بیشترین مخازن سازمانی آسیا در ژاپن، هند و تایوان وجود دارد و اکثر آن توسط دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی پشتیبانی می‌شوند (۲۰-۱۹) و رتبه اروپا و آمریکای شمالی در استفاده از مخازن سازمانی بالاتر از سایر مناطق هست (۲۲-۲۱).

همچنین نرخ رشد مخازن کشورهای آسیایی نسبت به سایر کشورهای توسعه یافته بسیار پایین است (۲۲). همچنین ۳۲۸۸ مخزن در جهان وجود دارد که توسط ۲۷۷۴ سازمان پشتیبانی می‌شود با این حال، برخی از سازمان‌ها دارای دو یا چند مخزن و در برخی موارد بیش از ۲۰ مخزن هستند، که این نشان از اهمیت استفاده از مخازن سازمانی

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1397.5.1.4.2]
[DOI: 10.22088/cjs.5.1.39]

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1397.5.1.4.2]
[DOI: 10.22088/cjs.5.1.39]

برای سازمان‌ها دارد (۲۳). با توجه به موارد مذکور و اهمیت موضوع، پژوهش حاضر به بررسی وضعیت استفاده از مخازن سازمانی در ایران پرداخته است.

مواد و روش‌ها

این مطالعه پیمایشی بوده است، در ابتدا جهت مشخص نمودن لیست مخازن سازمانی مورد استفاده در مراکز علمی و دانشگاهی ایران به پایگاه فهرست مخازن دسترسی باز (Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR) (http://www.opendoar.org)) و ثبت مخازن دسترسی باز (Registry of Open Access Repositories (ROAR) (http://roar.eprints.org)) در تاریخ ۱۴ و ۱۵ مهر ماه ۱۳۹۷ مراجعه گردیده است. این دو منبع از مهمترین بانک‌های اطلاعاتی و دایرکتوری‌های شناخته شده‌ی مخازن سازمانی اصلی در جهان هستند (۷). در ادامه جهت بدست آوردن رتبه مخازن سازمانی استخراج شده، به وب‌سایت رتبه‌بندی وب مخازن جهانی (Ranking Web of World Repositories (RWWR) (http://repositories.webometrics.info)) مراجعه شد. رتبه‌بندی وب مخازن جهانی مربوط به آزمایشگاه سایبرمتریکس (Cybermetrics Lab) است که به تجزیه و تحلیل کمّی از محتوای اینترنت و وب اختصاص داده شده است و فرآیندهای تولید و دانش علمی را در بر می‌گیرد (۴).

یافته‌ها

لیست مخازن سازمانی دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی ایران که از پایگاه‌های مخازن دسترسی باز و ثبت مخازن دسترسی باز استخراج شده است در جدول شماره ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. لیست مخازن سازمانی ایران

ردیف	عنوان	آدرس	نرم افزار مورد استفاده
۱	Ajaums Repository	eprints.ajausms.ac.ir	Eprints
۲	ArUMS Digital Repository	eprints.arums.ac.ir	Eprints
۳	Digital library for Ardabil University of Medical Sciences	diglib.arums.ac.ir	Greenstone
۴	Bushehr University of Medical Sciences Repository	eprints.bpums.ac.ir	Eprints
۵	Golestan University of Medical Sciences Repository	eprints.goums.ac.ir	Eprints
۶	Research Repository Portal of Medilam	eprints.medilam.ac.ir	Eprints
۷	Kashan University of Medical Sciences Repository	eprints.kaums.ac.ir	Eprints
۸	Simorgh Research Repository	eprints.kmu.ac.ir	Eprints
۹	Qazvin University of Medical Sciences Repository	eprints.qums.ac.ir	Eprints
۱۰	Sabzevar University of Medical Sciences Electronic Publications	eprints.medsab.ac.ir	Eprints
۱۱	EIAH Digital Repository	eiah.org/fa/repository	DSpace
۱۲	Mashhad University of Medical Sciences Repository	eprints.mums.ac.ir	Eprints
۱۳	Encyclopedia of Iranian Architectural History	iranshahrpedia.ir/arch	DSpace
۱۴	Qom University of Medical Sciences	eprints.muq.ac.ir	Eprints
۱۵	Iran University of Medical Sciences (IUMS) ePrints	eprints.iums.ac.ir	Eprints
۱۶	Research information management system	eprints.skums.ac.ir	Eprints
۱۷	Encyclopedia of Iranian Architectural History	sohrab.eiah.org/arch	DSpace

همانطور که شکل شماره ۱ نشان می‌دهد تعداد ۱۷ مخزن سازمانی در مراکز علمی ایران فعال می‌باشند که از این تعداد ۱۳ مخزن سازمانی از نرم‌افزار Eprints، سه مخزن از نرم‌افزار Dspce و یک مخزن هم از نرم‌افزار Green Stone استفاده نموده است. پس از بررسی وب‌سایت رتبه‌بندی وب مخازن جهانی مشاهده شد که هیچ کدام از مخازن سازمانی ایران در رتبه‌بندی آن لحاظ نشده است. همانطور که شکل شماره ۱ نشان می‌دهد اولین مخزن علمی ایران در سال ۲۰۰۹ در وب‌سایت ثبت مخازن دسترسی باز درج شده است و تا سال ۲۰۱۷ این مخازن به ۱۳ مخزن رسیده است.

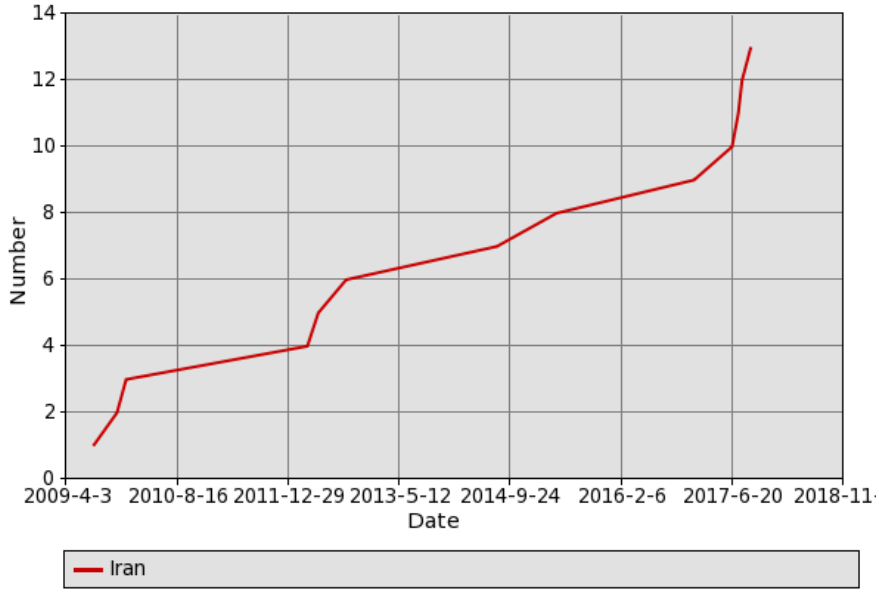

شکل ۱: روند رشد مخازن سازمانی ایران برگرفته از وب سایت ثبت مخازن دسترسی باز

بحث و نتیجه‌گیری

این مقاله وضعیت مخازن سازمانی مراکز علمی و دانشگاهی ایران را براساس سه منبع مخازن دسترسی باز، ثبت مخازن دسترسی باز و رتبه‌بندی وب مخازن جهانی را نشان می‌دهد. هر چند میزان استفاده از مخازن سازمانی در مراکز دانشگاهی ایران رو به رشد بوده است ولی نسبت به تعداد مراکز علمی و دانشگاهی ایران بسیار ناچیز است. مطالعات گذشته نیز نشان داده‌اند بکارگیری مخازن سازمانی جهت دسترسی آزاد و همچنین تقاضا برای استفاده از آن در سراسر جهان در حال رشد می‌باشد (۲۶-۲۴). نتایج این پژوهش در خصوص نرم‌افزار مورد استفاده جهت مخازن سازمانی ایران نشان داد که بیشترین نرم‌افزار استفاده شده نرم‌افزارهای Eprints و پس از آن DSspace بوده است. در همین راستا نیز بیشترین نرم‌افزار مخزن سازمانی مورد استقاده در سطح جهانی Dspace و سپس Eprints و سایر نرم‌افزارها بوده است (۱۹ و ۲۳). یافته‌های این پژوهش در بررسی وب‌سایت رتبه‌بندی وب مخازن جهانی مشخص شد که هیچکدام از مخازن سازمانی ایران در رتبه‌بندی وب مخازن جهانی جایگاهی ندارند و هیچکدام از مخازن سازمانی ایران در این رتبه‌بندی لحاظ نشده‌اند و این نشان دهنده عدم تاثیر یا تاثیرگذاری بسیار کم مخازن سازمانی ایران در سطح وب می‌باشد. آبریژه و همکاران نیز بیان کرده‌اند که مخازن سازمانی کشورهای آسیایی ذکر شده در فهرست مخازن دسترسی باز، تعداد اندکی در رتبه‌بندی وب مخازن جهانی لحاظ شده‌اند (۲۰). به طور کلی بکارگیری مخازن سازمانی در مراکز علمی ایران رو به افزایش بوده است ولی این مخازن هنوز در بسیاری از مراکز علمی و دانشگاهی ایران ناشناخته است و از این مخازن به طور مطلوب استفاده نمی‌شود.

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1397.5.1.4.2]
[DOI: 10.22088/cjs.5.1.39]

References

1. Akpokodje VN, Akpokodje ETh. Availability and Utilization of Institutional Repositories as Indicators to Insitutional Web Ranking. European Journal of Computer Science and Information Technology 2015; 3(2): 29-40.

2. Parirokh M, Zahedi Nooghabi M. A Study of Institutional Repository of Ferdowsi University of Mashhad (FUM), and its Compatibility with Scientific Criteria. Iranian Journal of Information Processing and Management. 2011; 26(3): 519-45. Available at: http://jipm.irandoc.ac.ir/article-1-1410-en.html [In Persian]

3. Zahedi Nooghabi M, Zerehsaz M. The role of institutional repositories in the dissemination and accessibility of information in the scientific community. Library and Information Quarterly. 2010; 13(1): 227-49. Available at: http://lis.aqr-libjournal.ir/article_43575.html [In Persian]

4. Zuccala A, Oppenheim Ch, Dhiensa R. Managing and evaluating digital repositories. Information Research: An International Electronic Journal. 2008; 13(1): 1-28.

5. Björk BC, Welling P, Laakso M, Majlender P, Hedlund T, Guðnason G. Open access to the scientific journal literature: situation 2009. PloS one. 2010; 5(6): e11273.

6. Chandra R, Nugroho AP, Saleh F. Evaluating Open Access Paper Repository in Higher Education for Asean Region. InInternational Conference on Internet Studies 2014 Aug 16. International Conference on Internet Studies.

7. Fan W. Contribution of the institutional repositories of the Chinese Academy of Sciences to the webometric indicators of their home institutions. Scientometrics. 2015; 105(3): 1889-909.

8. Lynch CA, Lippincott JK. Institutional repository deployment in the United States as of early 2005. D-lib Magazine. 2005; 11(9):1-7.

9. Rieh SY, Markey K, Jean BS, Yakel E, Kim J. Census of institutional repositories in the US: A comparison across institutions at different stages of IR development. D-lib Magazine. 2007; 13(11/12): 1-17.

10. Melero R, Abadal E, Abad F, Rodriguez-Gairin JM. The situation of open access institutional repositories in Spain: 2009 report. Information research: an international electronic journal. 2009; 14(4): 1-15.

11. Kennan MA, Kingsley DA. The state of the nation: A snapshot of Australian institutional repositories. Open Research Library 2009; 14(2). Available at: https://openresearch-repository.anu.edu.au/handle/1885/49377

12. Fernandez L. Open access initiatives in India-an evaluation. Partnership: The Canadian Journal of Library and Information Practice and Research. 2006; 1(1): 1-22.

13. Prabhat S, Gautam JN. Institutional repositories: new initiatives to preserve the intellectual output in India. K. Sanjay, JPK Anbu, and ShriRam (Eds.), Emerging Technologies and Changing Directions of Libraries and Information Services. 2009: 173-7.

14. Murakami Y, Adachi J. Institutional repositories in Japan. InInternational Conference on Asian Digital Libraries 2006 (pp. 540-549). Springer, Berlin, Heidelberg.

15. Zhong C, editor Development of Institutional Repositories in Chinese Universities and the Open Access Movement in China. ELPUB; 2009: Citeseer.

16. Chen KH, Hsiang J. The unique approach to institutional repository: Practice of National Taiwan University. The electronic library. 2009; 27(2): 204-21.

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1397.5.1.4.2]
[DOI: 10.22088/cjs.5.1.39]

17. Kiran K, Chia YP, editors. Open access initiatives in academic libraries: challenge to the user. World Library and Information Congress: 75th IFLA General Conference and Assembly: Libraries create futures: Building on cultural heritage, held on; 2009.
18. Genoni P, Liauw T. A different shade of green: a survey of Indonesian higher education institutional repositories. Journal of Librarianship and Scholarly Communication. 2017; 4: 1-26.
19. Loan FA. Open Access Digital Repositories in Asia: current status and future prospects. International Journal of Information Science and Management (IJISM). 2014; 12(2): 35-45.
20. Abrizah A, Noorhidawati A, Kiran K. Global visibility of Asian universities' Open Access institutional repositories. Malaysian Journal of Library & Information Science. 2017; 15(3): 53-73.
21. Nazim M, Mukherjee B. Status of Institutional Repositories in Asian Countries: A Quantitative Study. Library Philosophy and Practice. 2011 Nov 1.
22. Roy BK, Biswas SC, Mukhopadhyay P. Open Access Repositories in Asia: From SAARC to Asian Tigers. Library Philosophy and Practice. 2012.
23. Tiwari S, Gandotra N. Fundamental Concept of Institutional Repositories. Journal of Advancements in Library Sciences. 2018; 5(2): 51-4.
24. Wang X, Su C. Open access-philosophy, policy and practice: A comparative study. Chinese Librarianship: An International Electronic Journal. 2007; 23: 7-30.
25. Lee-Hwa T, Abrizah A, Noorhidawati A. Availability and visibility of open access digital repositories in ASEAN countries. Information Development. 2012; 29(3): 274-85.
26. Roy BK, Biswas SC, Mukhopadhyay P. Status of Open Access Institutional Digital Repositories in Agricultural Sciences: A Case Study of Asia. Library Philosophy & Practice. 2016.

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-23]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1397.5.1.4.2]
[DOI: 10.22088/cjs.5.1.39]